

Вікторія Мазур

Балада про Броди

Розділ 1

Відображення

Важко уявити щось більш вогке і болотисте, ніж вечір ранньої весни у Бродях. Брудний сніг, перемішаний з піском і сіллю, перетворився на кашу. Нечисленні перехожі важко місили її важкими зимовими чоботами. Темрява накрила місто, але крізь неї проривались яскраві вивіски магазинів та аптек на вулиці Золотій. Вони здавались Мирославі маяками в темному океані. Хтось, вихоплений з чорнильного тла відблиском вітрини, зайшов до аптеки, мамі з двома галасливими дітьми не вдалось проминути крамницю з солодошами. А Мирослава минула свій будинок, бо мала ще зайти до супермаркету.

Якщо бути відвертою, вона любила проходити повз свій будинок. Нехай він не весь належав їй, зате найкраща квартира — ота з круглою башточкою на розі — була її. Світло від неоновієї реклами химерно відбивалось на стінах будинку, підкреслювало його і ніби вирізало з реального часу. Та будівля простояла з добру сотню років, бачила-перебачила і війни, і пошесті, але досі

стояла тут, мокла під бродівською мрякою і спостерігала далі.

Мирославу захоплювала старовина. Речі і споруди, що пережили не одне покоління людей, навіювали їй думки про безсмертя пам'яті та швидкоплинність людського життя. Тому дівчина любила Броди. Особливо навесні, у дощ і негоду, попри розквашені від води чобітки. Темне вікно на башточці її будинку підморгнуло зеленим відблиском з аптеки, і Мирославі полегшало.

Важкий день закінчувався у черзі до каси одного з мережевих супермаркетів. Масло знову здорожчало, а олію її улюбленої фірми вже розкупили, то ж Мирослава роздратовано спостерігала, як мужчина в чорній куртці і шапці на очі вивантажував з кошика на касову стрічку три пляшки горілки та плавлений сирок. Один плавлений сирок.

«Жук», — крутилось в думках Миросі. Такий самий жук, як і директор (з дозволу сказати) з її офісу. Зекономити на закускі зате залитись питвом, обібрати замовника, хоч може в нього в кишенях і буде порожньо після угоди, недоплатити ремонтникам і залишити її, секретарку-адміністраторку-прибиральницю, сам-на-сам з їхнім обуренням.

— Пакет потрібен? Маєте нашу картку? — касирка виглядала дещо спантеличеною, напевно,

їй довелось повторити свої стандартні запитання двічі, перш ніж Мирослава звернула на неї увагу.

— Так, — погодилась на щось Мирося, а тоді побачила, як густо намальовані за останньою модою брови касирки поповзли вгору. Здивування чи роздратування? — Пакет, — виправилась Мирослава.

Вона швидко закинула в брендований шматок поліетилену за три гривні масло, хліб, шматок якогось м'яса, обережно примостила пластикову упаковку на десять яєць, завершила «натюрморт» голівкою пекінської капусти і швидко пішла додому. Касирка-модниця тільки важко зітхнула і згребла решту копійками, яку не забрала неуважна клієнтка.

Вдома було тихо і темно. Мирослава звично намацала вимикач в коридорі, поставила продуктовий пакет і замкнула двері на всі замки. Верхній, основний і ланцюжок. Ця звичка залишилась ще з дитинства, коли батьки залишали її вдома саму та йшли по справах. Маленькій Миросі тоді здавалось, що хтось вломиться в квартиру і викраде її поки батьків немає вдома. Тепер вона доросла, а мама з татом живуть в селі під самими Бродами і рідко навідуються. Вони поступились їй квартирою, коли придбали маленьку хатину зі старим садом.

«Час тобі будувати своє життя, доню», — казала мама, коли присіли «на доріжку» на торбах. Тато сидів поруч з нею, вони тримались за руки. «А ми своїм поживемо». Потім тато швидко позносив ще кілька сумок з одягом у стареньку «Ладу» під під'їздом, і батьки помахали їй «па-па», наче молодята, що поїхали у весільну подорож.

Мирослава більше не знала жодної пари, що настільки захоплювалась один одним протягом років. Їм завжди було добре вдвох, цікаво вдвох, весело вдвох, ніби вперше. Мирослава мріяла і собі зустріти чоловіка, який так само займе весь світ в її голові, і це не минеться ніколи. Минув вже рік, як Мирося жила сама, мала повну свободу дій але жодного серйозного кавалера так і не трапилось. Мама по-трохи перестала форсувати цю тему в телефонних розмовах. Все більше розказувала про сад і куховарство. Мирославу, яка завжди дратувалась від маминого «а що з особистим, доню?», така заміна риторики вже почала лякати.

Вона швидко розклала продукти у холодильнику та на полицях. Їсти не хотілось, точніше не хотілось готувати, то ж Мирослава пішла до вітальні. З годину лежала на дивані під ковдрою, ніби побите кошеня, і клацала канали по телевізору. Не було нічого вартого уваги, хіба що сюжет з випуску «Надзвичайних новин» про зникнення людини. Чоловік зайшов у дзеркальний

лабіринт задля розваги, але минула година, а він так і не знайшов вихід з атракціону. Тоді працівники взялись шукати зниклого клієнта, але знайшли тільки його обрубану по лікоть руку в калюжі крові. Жодних свідків, ніяких слідів втечі і підозрілих звуків. Поліція розшукує зниклого або його труп. Всіх, хто володіє будь-якою інформацією, просять звертатись за телефоном.

Мирося здалась і вимкнула плазмовий екран. Кімнату заповнила темрява. Її порушували тільки відблиски від кольорових вивісок магазинів внизу. Мирослава встала і підійшла до дзеркала на трюмо. В ньому теж миготіли скалки яскравого світла. Вона вирівняла спину, розправила плечі і подивилась на себе. Хотілось виглядати сильною, красивою, дорослою. Але відображення дивилось на неї втомленим поглядом замолодої як на свій вік дівчини, в піжамі і з хвостиком на голові. Мирося скорчила гримасу і відображення теж перекинулось. Тоді дівчина зробила півкроку вбік, щоб стояти рівно навпроти дзеркала. З'явився дзеркальний коридор. Дзеркало з трюмо відбивалось в дзеркалі на протилежній стіні. В скляних рамках довгого коридору на Миросю дивились її самотні копії. Вона почепила друге дзеркало після від'їзду батьків, хоч мама й не раз переповідала їй ту телепередачу про поганий вплив дзеркал.

Дзеркальний коридор був ще одним спогадом з дитинства. У дванадцять Мирося їздила з класом до театру імені Заньковецької у Львові. На балет «Лускунчик». Може, тоді вперше і прокинулась її любов до старовини. Балюстради, балкони і позолочені барельєфи, важкі портьєри на сцені та балерини, що, здавалось, не мали ваги. З танцю було важко зрозуміти, що до чого, але вчителька роздала усім лібрето. З тих пір слово «лібрето» означає для Миросі не тільки опис дій в балетній постановці, а й портьєри і балерин, і балкони, і оксамитові крісла. Дзеркальний коридор вона бачила в антракті. Однокласники нудились, і щоб їх розважити, вчителька показала дзеркальний зал театру. Дзеркала відбивались одне в одному і утворювали тунелі в невідомість. Діти посміхались, висолоплювали язика і ставили собі «ріжки», щоб їхні відображення це повторювали. Зараз же Мирославу не покидало враження, що не всі копії в її дзеркальному коридорі належать їй.

Спогад повернувся легкою посмішкою. Копії Мирослави в дзеркальному коридорі її вітальні теж посміхнулись. «От би повернутись назад», — подумала дівчина і відвернулась від дзеркала. Найдалше з її відображень все ще посміхалось в дзеркальному коридорі.

Розділ 2

Теорія Бродів

Мирославі снився дивний сон: вона йшла дзеркальним лабіринтом. З кожним кроком вперед секція позаду зникала. Дівчина трималась за прохолодні дзеркальні стіни, залишала теплі відбитки долонь в хмарках на запотілому склі. Вона ще ніколи не бачила таких химерних снів, але була впевнена, що спить. Дорога назад все зникала, та Мирося хотіла дійти до іншого краю коридору і дізнатись, що там, за останнім дзеркалом. Ось вона зробила останній крок, порожнеча підпирала спину і підштовхувала вперед. Там було світло. Мирося простягнула руку і відчинила дзеркальні двері. В очі вдарило сонце.

Дівчина примружилась, а тоді знову розплющила очі. Прокинулась. Вона розчаровано зітхнула і піднялась на ліктях. Було образливо і якось несправедливо, що вона так і не побачила, що за дверима, хоч пройшла такий довгий шлях.

— Доброго ранку, панянку, — над Миросею нависала її дивна копія.

Та дівчина теж була молодою і стрункою. Тільки одягнена була в якесь старомодне плаття в підлогу. Чорне волосся було вкладено в вигадливу, але теж застарілу зачіску. Найдивнішим було те, що Мирося впізнавала в незнайомці свої риси обличчя

— тонкі губи (нижня трохи більша за верхню), карі очі, круглі щічки та трохи заширокий ніс. Мирослава ніби дивилась на себе в якомусь чудернацькому маскарадї.

— Добре, що ти не лякаєшся, — продовжувала незнайомка. — А от я вчора страху набралась. Ти так схожа на мене, і я подумала... А, неважливо. Емілія. Емілія Крижанівська, — вона поважно кивнула Мирославї.

— Мирося. Мирослава Титаренко, — швидко виправилась і аж тепер помітила дивну обстановку в кімнатї.

В загальному приміщення нагадувало вітальню її квартири у Бродях. Ті самі довгі вікна у круглїй башточці, подвійні двері з вітражем в коридор, квіти у вазонах. Тільки замість плазмового телека, на який Мирося відклала три зарплати, на стїні висїла картина. Рїчка, круглий місток, місяць у повні. Замість батьківського дивану тендітна — софа з кованою спинкою. На софі якраз і прокинулась Мирослава. А на місці трюмо з дзеркалом були стелажі з книгами.

— Де я?

— В Бродях, — обережно відповіла Емілія. — Але правильно спитати, коли?

— Коли? — машинально повторила Мирослава, їй все ще здавалось, що сон продовжується.

— Коли, — Емілія ствердно кивнула і відступила на крок. — Ти в Бродах, зараз 1913 рік.

Мирослава зреагувала так, як і думала Емілія. Вона зіскочила з тахти і побігла до вікон. За ними грілась під весняним сонечком вулиця Золота. На дверях крамниць дзвеніли дзвіночки, коли покупці заходили чи виходили. Люди шпацерували по брукованій вулиці, підставляючи обличчя теплому промінню. Чоловіки носили костюми-трійки і пальта з капелюхами, жінки були в довгих платтях і манто на плечах. Світ точно з'їхав з глузду.

— Впевнилась? З якого року ти?

Мирослава повернулась спиною до вікон. Дивитись на знайому з дитинства вулицю в такому дивному трактуванні було моторошно.

— З 2017.

— О! — Емілія кинулась до книжкових полиць, дістала якийсь записник, чорнильницю і чорнильну ручку, а тоді почала щось швидко записувати.

Мирослава підійшла ближче і побачила, що почерк у її старомодної копії трохи кращий за її власний. Але зрозуміти хоч щось з написаного так і не спромоглася.

— Як я тут опинилась?

Емілія неохоче відірвалась від записів.

— Я тебе сюди привела. Точніше, створила Брід, по якому ти прийшла. Словом, тобі

пощастило, як нікому — ти здійснила успішну подорож в часі!

— Але я цього не планувала, — Мирося, як могла, боролась з панікою. — Мені треба назад. Відправ мене назад.

— О, мила, — Емілія нарешті відклала записник і співчутливо подивилась на Миросю. — Боюсь, це не можливо.

* * *

Після невеличкої істерики Мирослава все ж вислухала короткий науковий курс про Теорію Бродів. Як не дивно, сама теорія не мала нічого спільного саме з містом Броди, зате назва обох безпосередньо стосувалась переходу через річку. Емілія показувала свої записи з формулами і розрахунками, потім із закритої секції книжкових полиць дістала дивний апарат. Він був схожий на модель сонячної системи — дев'ять кіл одне в одному, з'єднанні металічними кульками, які нагадували Мирославі планети (але Емілія наполягала, що ніякого відношення вони до планет не мають). Кола можна було змусити обертатись вертикально чи горизонтально з допомогою спеціальних магнітів. Дзеркало і компас теж якимось чином стосувались всього цього, але Мирослава ніколи не розбиралась ні в техніці, ні в

математиці з фізикою.

Словом, якщо перефразувати всю лекцію Мілі (копія-математичка дозволила називати її так), то Мирося зрозуміла наступне — Теорія Бродів це припущення, що з допомогою спеціальних засобів (отой апарат?) можна створити шлях у просторі і часі. Як брід через річку. Тому теорія й має таку назву. Щоправда, більшість науковців вважають її псевдонауковою. А те, що Емілія створила апарат і проводить досліди взагалі не викликає нічого, крім кпинів і скептичних зітхань, бо Емілія — жінка.

— Теоретично, можна створити його знову, але як в той Брід зайти? Ти ж прийшла до мене, а не я до тебе.

Далі Міля запевнила Миросю, що все буде добре, адже вона вдосконалює свій прилад щодня. І рано чи пізно знайде спосіб відкривати Брід в обидві сторони, а може навіть у тому самому часі, тільки в іншому місці.

— Практично телепортація! — Емілія була в захваті і від себе, і від своїх експериментів та планів. — А поки що сприймай все як... подорож... екскурсію в своє місто сто років тому.

Коли Мирося змогла сяк-так прийняти думку про «екскурсію», виявилось, що в подорожах у часі теж є правила. Не вирізнятись. Це стосувалось і одягу, і зачісок, і манер. Тут для Миросі все виявилось доволі цікаво — Емілія запропонувала їй

свій гардероб. Що й казати — мода початку двадцятого століття у Бродах сильно відрізнялась від смаків Миросиних сучасниць. Сукні до п'ят і такі ж довгі спідниці, під корсет сорочки з тонкого полотна. Прикрашали одяг вишивки, мережки і нашиті стрічки. Емілія могла похвалитись сукнями з Європи — вишуканими, дорогими і теж дуже довгими. Вони трохи нагадали Мирославі фільм «Великий Гетсбі», але епоха джазу і запальних танців настане тільки років через десять, та й те по той бік океану. Такі Мирослава бачила хіба у фільмах та журналах.

— Щоправда, у Бродах таке нема куди й одягнути, — скривила носик Емілія.

Наступне правило — нічого не змінювати.

— Ти в минулому, а отже теоретично тебе ще немає на світі. Ще не народилась. І батьки твої не народились, і їхні теж. Не роби нічого непоправного, бо наслідки в твоєму часі можуть бути катастрофічними.

— Ясно, як в «Ефекті метелика».

Емілія тільки здивовано схилила голову набік, а тоді продовжила:

— Третє правило — нікому не розказувати, що ти з майбутнього, і не розкривати ніяких технологій.

З цим теж не мало виникнути проблем, то ж Мирося зосередилась на виборі суконь. А тоді

спитала те, що муляло її від самого пробудження.

— Коли я прокинулась, ти сказала, що злякалась нашої схожості, і навіть подумала... про що ти подумала тоді?

— Та пусте, — відмахнулась Емілія. — подумала, що ти — це я, яка змогла-таки увійти в Брід і оселитись в майбутньому, а тоді я-з-минулого затигла себе-з-майбутнього назад. Теоретично не можна зустрічати саму себе під час подорожей в часі. Це як матерія і антиматерія — взаємознищення, — Емілія сплеснула долонями, а тоді різко розвела їх перед собою, імітуючи вибух.

— Так може бути? Що я — це ти?

— Ой, ні. По-перше, я-з-майбутнього себе-з-минулого одразу би впізнала. А по-друге, ти ж пам'ятаєш своє дитинство і Броди у двадцять першому столітті. Я би пам'ятала своє, двадцятє.

— Ясно. Але ми, безперечно, родичі, - Мирослава саме стояла перед великим дзеркалом у повний зріст в одній зі спалень (у цьому столітті Емілії Крижанівській належала не одна квартирка, а весь будинок з баштою) і прикладала до себе то одну, то іншу сукню.

— Не обов'язково близькі, - погодилась Емілія. — Певна комбінація генів може випадково повторюватись через кілька поколінь. Судячи з твого одягу, — Емілія критично оглянула піжаму Мирослави і розкошланий хвостик замість

зачіски, — двадцять перше століття — просто кошмар.

Мирослава пригадала уроки з історії двадцятого століття у школі (дві світових війни, репресії, голод, винищення) і видавила бліденьку посмішку у відповідь.

Розділ 3

Гідна партія

До Першої Світової війни залишався всього рік, і Мирослава сподівалась, що за цей час Емілія достатньо просунеться у своїх дослідях, щоб відкрити їй шлях додому. А поки що Броди зразка початку двадцятого століття відкривались для неї химерним атракціоном.

Становище Емілії Крижанівської було привілейоване. Її багате сімейство мало шану в суспільстві і чималі статки. Хоча батьки Мілі загинули кілька років тому під час пограбування на дорозі Підкамінь-Броди, її численні тітки і дядьки писали листи і регулярно цікавились життям небоги. Вони навіть прислали їй гроші на прислугу, бо де ж це бачено, щоб самотня панянка мешкала і поралась сама у такому великому маєтку. Емілія ніколи не розповідала їм, що розігнала усіх помічників одразу після похорон. Зайві очі та вуха в будинку завжди дратували її, та й утримання,

призначене їй батьком про всяк випадок, було шкода витратити на дурне. Відразу після втрати батьків на Емілію звалилась ще одна дуже доросла справа — вона мала добудувати будинок. Перший поверх закінчили раніше, то ж сім'я Крижанівських продала старий маєток за містом і переселилась на Золоту. Осиротівши, Емілія мусила подбати про завершення будівництва другого поверху. На щастя, рід Крижанівських все ще користувався шаною, і помічники знайшлись швидко. Емілія найняла прораба — підстаркуватого, але дуже талановитого австрійця. За помірну платню він взяв на себе всі турботи будівництва і швидко закінчив роботи. То ж у більшості кімнат цього будинку ще ніхто і не жив.

За батьківським заповітом сімейний спадок Емілія мала отримати після одруження. А до тих пір хороший запас золотих крон та цінні папери лежали в одному з сейфів щойно збудованого відділення Празького Кредитного банку. Емілія розповідала Миросі, що колись її батьки спеціально їздили аж у Прагу, щоб відкрити цей рахунок. А кілька років по тому банк добрався до Бродів і перевів всі внески місцевих в новий філіал. Все для зручності клієнта. Але Емілію цей факт тільки дратував — її багатство тепер знаходилось за якусь сотню-дві метрів від порогу будинку. А забрати його дівчина не могла. Поки що.

Мирослава знала будівлю Празького Кредитного банку як Бродівський відділ МВС та місцевий суд. Проте до білих мікріків Нової Поліції з синьо-жовтими прапорцями на номерах залишалось ще сто з хвостиком років.

Двічі на тиждень торговка приносила з ринку пакунок з продуктами, за це Емілія платила їй кілька крон щоразу. Готувати Міля навчилась ще в юності, а проблему з прибиранням вирішила просто — замкнула зайві кімнати та й по всьому. Все одно той будинок був завеликим для однієї людини, і нежитлові кімнати навівали відчуття порожнечі.

То ж у Емілії та Миросі було вдосталь часу насолоджуватись життям. Емілія працювала над своїми дослідями. Могла годинами перебирати магніти, підставляти їх у різних положеннях до апарату з колами, кожен раз робила якісь записи у зошиті, закреслювала і писала знову. Коли справа заходила в глухий кут, Міля обкладалась книгами у вітальні і цифра за цифрою перевіряла свої розрахунки в пошуках фатальної похибки.

Мирослава спочатку була збита з пантелику відсутністю телебачення та інтернету. Подолати нудьгу допомагали книги і прогулянки. Мирося відмикала закриті кімнати. Всюди знаходила пристойний шар пилу і павутиння, але були і гарні відкриття. Наприклад, вона відчинила бібліотеку Крижанівських. Деякі полиці були порожні —

книги, якими користувалась часто, Емілія перенесла у вітальню, але інші підставляли під пальці запорошені палітурки, ніби зголоднілі за увагою коти.

Також Мирослава несподівано для себе зробила неймовірне відкриття — люди дивились на світ іншими очима. Вони вміли подовгу спостерігати за рухом сонця по небосхилі, помічали напрямки вітру (північно-західний чи північний?), приділяли велику увагу речам. Вперше Мирослава помітила, як по-особливому блищать лаковані поверхні меблів, з якою майстерністю і точністю вирізьблені на них візерунки. Люди збирали поштівки, засушували квіти і підписували одне одному книги — так зберігали найтрепетніші спогади. На якусь мить Мирося навіть позаздрила жителям початку двадцятого століття — можливо, вони бачили набагато більше у світі, ніж ми, ті, хто рідко відводить погляд від якого-небудь екрану.

Але найбільше Мирославі подобалось гуляти містом. Вона знала Броди з дитинства, але тепер у неї було відчуття, наче стала героїнею роману про минуле. Будівлі, що були такими знайомими в її часі, тепер мали зовсім інше значення. Вперше Мирося помітила це з Празьким банком. Потім виявилось, що на місці районної бібліотеки — жіноча гімназія, а початкова школа стала приміщенням Торгової палати. У приміщенні

райвійськкомату процвітав готель «Європа» з рестораном на першому поверсі. В будівлі паспортного столу теж був готель, називався «Брістоль». З красивих дерев'яних дверей виходили поважні пани та пані. Здебільшого подорожні, адже Броди у двадцятому столітті — прикордонний пункт, останнє місто перед кордоном з Російською імперією.

Як не дивно, за кілька днів Мирослава навіть встигла побачити російських гусарів. Казали, вони час від часу покидають свої казарми під Радивиловом і приїздять у Броди пиячити з місцевими жовнірами в готелі «Європа». Поки що нічого не вказувало на наближення світової війни. Майбутні суперники напивались під живу музику та різались у преферанс.

На кілька перших прогулянок Емілія викликала супроводжувати Мирославу, хоч спершу вона й опиралась. Але вже за кілька хвилин після першого виходу з дому вони зустріли на вулиці знайому Крижанівських. Пані Смішенко повністю відповідала своєму прізвищу — була пухкенька і смішлива, багато говорила і активно розмахувала руками. Тоді й Емілія «легалізувала» Мирославу.

— Знайомтесь, то моя кузина зі Львова, приїхала в гості, щоб трохи мене розважити, — сказала вона.

Тут-таки пані Смішенко звернула увагу на супутницю Крижанівської.

— Мирослава Титаренко, — Мирося старалась скопіювати аристократичну манеру «сестри».

Щоб зовнішня схожість не надто кидалась у вічі, Мирослава не використовувала косметику і вибрала капелюшок з вуаллю. Емілія ж сліпуче усміхалась підмальованими вустами аж з'явилися ямочки на кругленьких щічках. Не впізнати її було неможливо.

На другій прогулянці знайомі Крижанівських вітались вже з обома. Пані Крижанівська, пані Титаренко. Як виявилось, пані Смішко була ще тою пліткаркою, то ж сарафанне радіо рознесло новину про нову родичку Крижанівських по всіх Бродах. Тепер ніхто не дивувався незнайомці в місті, де всі знають всіх. А якби хто й спитав, звідки вона взялась, то окремі, особливо охочі до спілкування бродівчани запряглися би, що знають Мирославу з пелюшок, знають і її батьків, і дідів, і всіх приятелів в окрузі.

Центральний парк був на звичному місці. У ньому ще не було пам'ятника жертвам більшовицьких репресій, але й самих більшовиків ще не було. Брукованими доріжками прогулювались парочки, на лавках читали газети чи грали в шахи пани, пані пліткували і слухали

музику. Щодня хтось грав у парку, який місцеві називали Райківкою. Найчастіше приходив юнак зі скрипкою. Він виливав на парк потічки то сумних, то бешкетних мелодій, доки не замерзали пальці, а тоді збирав монетки з відкритого футляру і йшов до найближчої кав'ярні зігріватись.

Навіть бродівський біг-бен був! Але стояв міський годинник трохи не там, де звикла Мирослава. Їй здавалось, що він «переїхав» на місце фонтану. І вигляд мав дещо інший — на першому поверсі була крамниця місцевого паперового магната Владислава Коциана. Продавали газети, відкритки та солодоші. На другому поверсі було серце дзигара — годинниковий механізм, а під дашком третього щопівгодини тьохкав соловейком дзвіночок. Мирослава хотіла підійти ближче до годинника, але Емілія потягла її додому. На вечір було заплановано відвідини місцевого театру.

* * *

В будинку кредитної спілки «Самопоміч» та товариства «Основа» (його Мирослава знала, як один з непримітних житлових будинків на якійсь з вулиць за супермаркетом «Колібріс») глядацька зала була невелика. Проте в цей вечір вона була вщерть заповнена глядачами. Були тут і старші

люди, і молодь. Під правою стіною зайняла місця групка підлітків, майже дітей.

Оksamитові порт'єри брунатного кольору роз'їхались над невеличкою сценою, і у світлі єдиного прожектора з'явився молодий чоловік. Він був високий і стрункий, мав широкі плечі і масивні щелепи. Темне волосся зачісував за новою модою назад і був одягнений в добре припасований костюм. Жилетка поверх шовкової сорочки і метелик на шиї. Ведучий справляв враження. Зал миттєво затих, а велетень привітно розгорнув руки, вітаючи всіх присутніх.

— Пані та панове, — голос мав дужий і приємний.

Мирослава подумала, що з таким тембром можна озвучувати рекламу і глядачі не поспішатимуть перемкнути канал. Але, ясна річ, ще не було ні каналів, ані реклами.

— В ці березневі дні ми традиційно вшановуємо пам'ять українського Кобзаря, нашого світоча, Тараса Григоровича Шевченка. Цього вечора збірна трупа Бродівського повіту представить вашій увазі драму «Назар Стодоля».

Зал зааплодував, і дійство почалась. Сама вистава не дуже сподобалась Мирославі. Декорації були бідненькі, та й сюжет не порівняти з кіно-сагами у її часі. Але актори грали так щиро, що по закінченню Мирося аплодувала з неабияким

ентузіазмом. Емілія аристократично кілька разів торкнулась кінчиками пальців однієї руки долоньки іншої та поправила зачіску.

— Ще! Ще! Ще! — завирував зал.

На сцені знову з'явилися актори і ведучий. Вони синхронно вклонились вдячній публіці, але це тільки розпалило апетит глядачів.

— Вірші! — то скандували підлітки з правого боку зали.

Тоді актори покинули сцену. Залишився тільки ведучий. Він вийшов на середину підмостки і підняв руку. Зал відреагував на цей жест раптовою тишею.

*— Світе тихий, краю милий,
Моя Україно,
За що тебе сплюндровано,
За що, мамо, гинеш?*

— почав він заворожуючим голосом.

Мирослава впізнала уривок з «Розритої могили» Шевченка. Чоловік декламував натхненно, з болем в голосі. Зал завмер і вбирав в себе кожне слово.

*— Нехай риє, розкопує,
Не своє шукає,
А тим часом перевертні*

*Нехай підростають
Та допоможуть москалеві
Господарювати.*

— А такі вірші у вас дозволені? — перепитала Мирося. Вона не знала, як Австро-угорська імперія ставилась до українства, зате точно пам'ятала, що такі вірші точно б не сподобались російському царю.

— Звісно, ні. Особливо після приїзду Івана Франка у Броди кілька років тому. Але це вже не спинити — українство розгортається з новою силою. Не бійся, жандарми не прийдуть, — заспокоїла її Емілія. — «Назара Стодолю» вони дозволяють, а про вірші не знають. А в твоєму часі як воно?

— У нас незалежна Україна, — легко відповіла Мирося так, наче цією фразою все і пояснила. Проте Емілія виглядала спантеличеною. — Все дозволено, ніхто за вірші до в'язниці не потрапить.

— Отже, Григір не такий вже й мрійник.

— Григір?

Емілія вказала на ведучого, він якраз завершував «Розриту могилу».

— Григір Шкляренко. Власник іграшкової фабрики, діяч, театрал, мій наречений. Плекає ідею української держави, хоч його і трусять за те і свої, і

поляки.

— Наречений? — перепитала Мирослава.

— Так, наші батьки домовились про заручини ще років десять тому. Вигідна угода, достойна партія і все таке. Отримаю купу грошей (своїх) коли вийду за нього заміж.

— Ти його не кохаєш, — Мирослава була засмучена, цей високий, емоційний чоловік раніше їй подобався, а тепер здавався мало не насильником.

— Кохаю? Та я не знаю, як терпітиму його. Він самовпевнений, зарозумілий, обмежений фантазер. У нас немає нічого спільного. Зовсім.

Тим часом Григір почав ще одну поезію. На цей раз «Тарасову ніч».

— На розпугті кобзар сидить

*Та на кобзі грає;
Кругом хлопці та дівчата —
Як мак процвітає.
Грає кобзар, виспіває,
Вимовля словами,
Як москалі, орда, ляхи
Бились з козаками.*

Тепер Мирослава дивилась, як він розводить руками, як ворухаться його губи, слухала, як то затихає, то дужчає голос, і не могла повірити

словам Емілії. Тільки коли порт'єри зсунулись і відгриміли останні овації, чари Григіра розвіялись.

Розділ 4

Спроба номер три

Після відвідин театру минуло кілька днів, але Григір ніяк не нагадував про себе. Мирославі було незручно розпитувати, але дивні стосунки її ймовірної пра-пра-пра чи навіть пра-бабусі з майбутнім чоловіком не тільки спантеличували, а й бентежили.

— Він часто кудись зникає. Іноді на кілька днів, часом немає кілька тижнів. Я ніколи не запитувала, де він буває. Як на мене, чим менше ми бачимо один одного, тим менше дратуємось, — так розповідала Емілія за сніданком.

Мирославу дивувало, чому Міля нічого не розпитує про майбутнє. Якби Мирося зустріла когось з двадцять другого століття, неодмінно змусила б розповісти про все на світі в найменших подробицях. Що б там було? Штучний розум? Кібер-люди? Лікування нано-агентами? Колонізація планет? Але Емілію цікавило тільки її сьогоднішня.

— Веселе ж у вас буде подружнє життя, — Мирослава відразу ж пошкодувала про сказане, але Міля тільки усміхнулась.

Після сніданку Мирося зібралась до міста.

День був сонячний, хоч і морозний. Сніг іскрився на потертій бруківці, ніби коштовне каміння. Мирослава одягла кілька спідниць і теплі панчішки (невже колготки ще не винайшли?), щоб захиститись від холоду. Дорогою незнайомці вітали її ледь помітним кивком голови. Мирося чемно відповідала щоразу, хоча могла заприсягтись, що більшість з тих людей ще в житті не бачила. Але Броди (як і сто років по тому) були містом, де всі знають всіх хоча б і з розмов.

Була субота — базарний день. Золота повнилась гамором місцевих і приїжджих. Дверні дзвіночки сповіщали про нових покупців у крамницях, гомоніли між собою дівчата, діти вищали від задоволення або вимагали у батьків щось купити. Якби не незвичний одяг і валюта, тепер Мирослава б не відчувала різниці між своїм часом і цим.

У крамницях продавалось все: сукні ручної роботи, пов'язки, підв'язки і панчішки; шпильки, стрічки і пояски; цукерки, карамельки, мармеладки, шоколадки. На площі Ринок продавали навіть кролів у затісних клітках, та напхом напханих курей. Все двигтіло, шуміло, торгувалось. Дзвеніли монети і дитячі голоси.

Мирослава не поспішала додому. Там Емілія вкотре переживала якусь наукову кризу, тому була знервована і трохи не в собі. Тож Мирося обігнула

площу Ринок і повернула до парку. В її часі ця вулиця носила ім'я Василя Стуса і закінчувалась напівзакіннутою будівлею кінотеатру радянського типу, а зараз це була вулиця Костельна. Вона вела до магістрату.

У парку було велелюдно. Якись дітлахи прийшли сюди з санчатами. Гірок не було, то ж вони тягали сані засніженими доріжками і газонами по черзі. Робили круті повороти, щоб додати розвазі гостроти, і реготали, коли хтось не втримувався і заривав носом у сніг.

Мирослава дійшла до годинника, він показував чверть на першу. Крамниця на першому поверсі була відчинена, і Мирослава вирішила купити газету. У 2017 вона справжніх газет не читала. Інтернет з надлишком втамовував інформаційну спрагу. Але тепер, в доелектронну епоху, здавалось, що справжні речі мають особливе значення. Мирослава зайшла в крамницю і глибоко вдихнула запах друкарської фарби. Пахло чорнилом, газетними шпальтами і клеєм для паперу. В крамниці було ще кілька покупців, то ж Мирося мала час розирнутися. Окрім газет тут продавали поштівки та відкритки з краєвидами міста. «Brody 1912», — була підписана найближча до Мирослави. На відкритці був зображений парк і будівля магістрату. Символ Бродів двадцять першого століття — вежа педагогічного коледжу в

обіймах плюща і під червоною черепицею — щойно добудувалась. Тепер це було приміщення повітового суду.

Мирослава купила свіжий номер газети «Брідські вісті» і рушила додому. Наближався час обідати, а Міля навряд чи пам'ятала зараз про куховарство і необхідність їсти. Але не встигла Мирося зробити й кілька кроків від міського годинника, як перед нею став чоловік.

Він був сивий і вдягнений в лахміття. Один рукав дивно бовтався в повітрі і за мить Мирослава зрозуміла, що в чоловіка немає лівої руки. Він нагадував міського божевільного.

— Це ти зробила! Ти! — чоловік кричав і вказував на неї порожнім рукавом. — Поверни мене назад! Поверни... — він вхопив її за руку і почав трясти.

Мирослава перелякалась не на жарт, вона ледве вирвала руку з його довгих і тонких, але надивовижу сильних пальців і побігла геть.

— Я з майбутнього! Поверни мене назад, курво. Будь ти проклята!

Прокльони летіли їй в спину, наче ножі, а Мирослава задихалась від швидкого бігу. Вдома було тихо. Кухня стояла порожня, Емілія й не збиралась нічого готувати. То ж Мирослава зробила собі ромашкового чаю, щоб заспокоїтись, а тоді взялась за обід.

Врешті-решт, той чоловік цілком міг бути божевільним, думала вона, тушкуючи м'ясо з овочами. Або він з кимось її переплутав. Точно! Здогадка прошила мозок ніби голка, і Мирослава впустила ложку. Переплутав з Емілією.

Мирослава насилу з'їла кілька ложок. Вийшло смачно, але тепер шматок в горло не ліз. Вона поставила порцію м'яса з овочами та каву на тацю і понесла Мілі.

Емілія лежала на підлозі у вітальні і розглядала стелю.

— З тобою все нормально?

— О, навіть краще, — відповіла сонно, навіть погляду від підмурівка не відвела.

— Я принесла тобі поїсти. Ти вирішила свою проблему? — Мирослава не знала, що має робити. Вона присіла на підлогу поруч з Мілею і поставила тацю.

— Пахне смачно, — похвалила та. — Лягай біля мене.

Мирослава послухалась. Кілька хвилин вони обидві розглядали високу білу стелю. А тоді Емілія раптом продовжила розмову, ніби паузи й не було.

— Вирішила.

— Розумниця! А в мене таке сталось... — Мирослава на мить завагалась, чи розповідати про напад у парку, але не стрималась. — Якийсь божевільний причепися до мене в парку. Він без

руки.

— Ой, та просто не підходь до годинника і по всьому, — перебила її Емілія.

— То ти знаєш, що він там? Чекає тебе? Він кричав, щоб ти повернула його назад у майбутнє. Він божевільний?

— Частково, — знову після мовчанки відповіла Міля. — Він — спроба номер два. Я витягла його з 2017 кілька місяців тому. Тільки він якось невдало зайшов у Брід — йому відтяло ліву руку, і, напевно, трохи пошкодило розум. Бо коли обробила йому рану і намагалась розпитати, хто він і звідки, бідолаха ніс якісь нісенітниці. Весь час кликав когось на ім'я Адміністратор. Я думаю, це щось грецьке. Чесно кажучи, я злякалась тоді не на жарт. А він все не вгамовувався. І я вигнала його геть. Не знаю, де він тоді подівся. Але нещодавно наткнулась на нього в парку, він мене відразу впізнав.

— Ти вигнала його з дому посеред зими? Пораненого? — Мирославі тепер було навіть страшніше, ніж тоді у парку.

— А що мені залишалось? Він і з однією рукою міг мене вбити чи покалічити. Мені було страшно, — в голосі Емілії не було ніяких виправдань, тільки науково доведена правота.

— Виходить, я — спроба номер три, — Мирослава вирішила в'яснити все до кінця. — А

хто був першим?

— Марта Кравченко, п'ять років, місто Львів, — Міля відповіла, ніби процитувала один з записів своїх дослідів з записника. — Вона прийшла до мене з недалекого майбутнього. Всього два дні вперед. І була дуже милою. Балакала, розповіла все про свою сім'ю і дім. І про той день, коли довго гралась перед маминим дзеркалом, а тоді зайшла в нього, ніби у двері. З нею все добре, не переймайся, — безтурботно заявила Емілія. — Ми два дні малювали, балакали, об'їдались морозивом, а тоді я відвезла її до Львова і повела до найближчого жандарма. Сказала, що побачила дитину саму на пероні. Дівчинка назвала адресу дому, і жандарми віддали її мамі просто в руки. Пані навіть не встигла зрозуміти, що дитина зникала. Мартусі я сказала, що це така гра, і не можна нікому розказувати. Врешті-решт, хто повірить малій фантазерці? Перший досвід був успішним, тому я не зупинилась.

Мирослава раптом зрозуміла, що її трясє. Чи то від лежання на холодній підлозі чи від моторошних експериментів Емілії.